

humanitarnoi ta informatsiinoi polityky Verkhovnoi Rady Ukrainy do proektu Postanovy Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vyznachennia isnuiuchoho v Rosiiskii Federatsii politychnoho rezhymu yak rashyzmu ta zasudzhennia yoho ideolohichnykh zasad i suspilnykh praktyk yak totalitarnykh ta liudonenavysnytskykh». *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41531> **10**. Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vchynennia Rosiiskoiu Federatsiieiu henotsydu v Ukraini»: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> **11**. Umland A. Putinizm pislia Putina? Yak problema nastupnosti v Rosii robyt yii maibutnie nevyznachenym. *Ukrainska pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/11/30/7430914/> **12**. Skrypniuk O. O. «Putinizm» yak riznovyd avtorytarnoho rezhymu. *Pravova derzhava*. 2022. № 33. S. 66. **13**. Demianenko B., Demianenko V. «Putinizm» yak politychnyi fenomen i nepryvablyva rosiiska diisnist. *Politolohichni ta pravnychi studii suspilno-politychnykh protsesiv KhX – pochatku XXI st.*: zbirnyk naukovykh prats do yuvileiu doktora politychnykh nauk, profesora V. P. Horbatenka. Zhytomyr: FOP Yevenok O. O., 2017. S. 26.

Skrypniuk Olexandr. On the issue of the russian federation's political regime defining in Ukrainian law

The process of developing a regulatory framework that can be conditionally defined as anti-russian in Ukraine began around 2014. The array of anti-russian legislation in Ukraine has become a legal response to such intentions of the russian federation. The main purpose of several of the adopted laws is to prevent and counteract russia's destructive actions for Ukrainian statehood within the framework of national security, national stability, ethnic policy, and memory policy. Direct signs of russia's political regime as undemocratic, dictatorial, and even totalitarian appeared in Ukrainian legislation after russia's full-scale military invasion of Ukraine in 2022. The aim of the article is to examine the peculiarities of defining the political regime of the russian federation in Ukrainian legislation by analysing the essential and substantive content of certain laws on this issue. The methodology is based on legal and comparative analysis.

Using a political and legal analysis of the essence and content of laws, the author establishes that rashism is a legally inaccurate, umbrella term that denotes two different phenomena at the same time: a type of totalitarian ideology and a type of political regime. The Ukrainian parliament has created a contradiction in the norms of Ukrainian legislation in terms of defining the Russian political regime. The document is intended to condemn racism both as an ideology and as a racist political regime of the President of the russian federation. At the same time, legal scholars and practitioners are advocating the introduction of the term "rashism" into scientific and everyday discourse as a definition of a political ideology, not a political regime. In this regard, it is recommended that the term "rashism" be used to refer to the political ideology that crystallized during the functioning of putin's authoritarian political regime (putinism).

Key words: russian federation, political regime, authoritarian regime, political ideology, rashism, putinism.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-385-394

УДК 340.12

О. О. ЮЩИК,
кандидат юридичних наук*
ORCID: 0009-0003-3299-2489

**НОРМАТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ, ЙОГО ВИДИ І МЕТОДИ
(ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ)**

У статті проведено комплексний аналіз поняття та видів управління. Наголошується на відсутності єдиної теорії управління, проблематиці визначення загального поняття та єдності поглядів на природу самого управління. Розглянуто різні трактування управління стосовно природи, техніки та суспільства. Обґрунтовується роль управління як діяльності, спрямованої на досягнення цілей через взаємодію суб'єкта та об'єкта. Акцентується на ролі нормативності в управлінні, її впливі на процеси прийняття рішень та забезпечення ефективної взаємодії між суб'єктом та об'єктом управління. Запропоновано критерії поділу управління на види, а також розглянуто критерії для визначення методів управління. Наголошено на важливості комплексного підходу до використання різних методів управління в їхньому органічному взаємодоповненні.

Ключові слова: управління, види управління, методи управління, соціальне управління, нормативність управління, правова інформація.

Yushchuk Oleksii. Normativity in management, its types and methods (general approaches to definition)

The article provides a comprehensive analysis of the concept and types of management. Emphasis is placed on the lack of a unified theory of management, the problem of defining a common concept, and the unity of views on the nature of management itself. Different interpretations of management in relation to the nature of technology and society are considered. The role of management as an activity aimed at achieving goals through the interaction of subject and object is emphasized. Emphasis is placed on the role of normativity in management, its impact on decision-making processes and ensuring effective interaction between the subject and the object of management. Criteria for dividing management into types are proposed, and criteria for determining management methods are also considered. The importance of a comprehensive approach to the use of various management methods in their organic complementarity is emphasized.

Key words: management, types of management, management methods, social management, normative management, legal information.

Актуальність і огляд літератури. Проблема управління цікавила людину з давніх часів. Відомо, що ще стародавні єгиптяни шукали способи упорядкування діяльності людей, її раціональної організації. Ці пошуки не були

* **Yushchuk Oleksiy**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

чимось випадковим, оскільки людському суспільству, як органічній цілості, притаманна властивість *організованості*. Про це В. І. Вернадський писав: «Людина, як будь-яке живе природне (або натуральне) тіло, нерозривно пов'язана з певною геологічною оболонкою нашої планети – *біосферою*, яка різко відрізняється від інших її оболонок, будова якої визначається її особливою *організованістю* і яка займає в ній як відокремлена частина цілого закономірно виражене місце. Жива речовина, так само як і біосфера, має свою особливу організованість і може бути розглянута як закономірно виражена *функція біосфери*» [1].

Наукове вивчення практики управління пов'язують з появою на початку ХХ сторіччя книги Ф. Тейлора про принципи наукового управління, яка поклала початок публікаціям багатьох робіт, у яких досліджувалися питання управління, передусім організації спільної діяльності людей [2].

Водночас, незважаючи на широку наукову літературу до сьогодні, на думку багатьох дослідників, все ще не створено єдиної теорії управління, яка б опиралася на обґрунтоване загальне поняття управління. Відсутня єдина система визначень, не сформульовані єдині закони управління, відсутня класифікація та систематизація управлінських технологій.

Труднощі у формуванні наукової теорії управління виникають з того, що не вирішена проблема загального поняття управління, а це у свою чергу пояснюється відсутністю єдності поглядів на природу самого управління. Поняттю «управління», пише Г. В. Атаманчук, дано стільки трактувань, що воно в підсумку охоплює різноякісні явища, відносини та процеси: взаємодію гравітаційних, електромагнітних, радіаційних та інших сил у Всесвіті, геологічні та географічні процеси, механізми, фізичні, хімічні та біологічні явища, нарешті, навіть довільну стихійну дію природних і соціальних елементів відносять до управління. Отримало визнання управління як родове поняття, що характеризує упорядкування взаємодії певної кількості елементів або складових частин природи, суспільства, людини. Найширше управління розглядає кібернетика, яка виділяє найбільш загальні (універсальні) властивості взаємозв'язків і взаємодій у механічних, біологічних та соціальних системах.

За словами автора, розширення поняття «управління», підведення під нього стихійної дії природних і соціальних сил, а також механізмів об'єктивної саморегуляції призвело до того, що воно втратило власний сенс, стало вживатися для позначення явищ, відносин і процесів, у яких зник свідомий початок, момент *неминучого зв'язку управління з людиною*. На його думку, управління знаходиться у ряду явищ другої (штучної) природи, які виникли і розвивалися протягом усієї історії людської цивілізації, і створені людьми для свідомої саморегуляції своєї життєдіяльності [3].

Розширення поняття «управління» на природні явища та процеси, на нашу думку, не має теоретичної перспективи, оскільки вбачати управління у процесах несвідомих, за відсутності суб'єкта, означає втратити специфічну

особливість управління як феномена культури, що виникає разом з появою людини як свідомої істоти і людського суспільства.

Зважаючи на це, метою даної статті є обґрунтування поняття управління у контексті суб'єкт – об'єктного відношення, з позицій матеріалістичної діалектики та використання системного аналізу даного поняття.

Виклад основного матеріалу. За своєю природою управління є діяльністю людини, що, як відомо, характеризується цілеспрямованістю. Принципу цілеспрямованості підпорядковані всі взаємодії, в які вступає людина для задоволення своїх потреб у межах її суб'єкт-об'єктних і міжсуб'єктних зв'язків, передусім у її трудовій діяльності з виробництва необхідних життєвих засобів. Останнє зводилося до привласнення того, що людині давала природа для задоволення її потреб. Водночас, як зазначено в літературі, уже в первісному суспільстві мало місце двоєдине привласнення: з одного боку, привласнення пануючих над суспільством зовнішніх природних сил (власність), а з другого – привласнення підпорядкованих суспільству, як єдиному цілому, індивідуальних сил його членів (влада).

Відтак, суспільне виробництво являє собою *загальне відношення*, на одній стороні якого виступають власність і влада, на іншій – праця та підпорядкування; відношення, у якому панування суб'єкта спирається на залежність трудящого індивіда від суб'єкта власності. І трудова діяльність, з цієї точки зору, виступає як необхідний спосіб реалізації влади власника над працюючим трудящим [4].

Разом з тим, праця являє собою внутрішню суперечливу діяльність, оскільки її суб'єкт спрямовує свою енергію та силу не тільки на освоєння об'єктивних законів зовнішнього предмета (включаючи й соціальні явища), на перетворення їх у зміст своєї діяльності (предметність праці), але також на освоєння себе як суб'єкта, який у такому разі виступає як свій власний об'єкт (рефлексивність праці). Через це у процесі реалізації влади виникає потреба знімати суперечності предметності та рефлексивності праці у практичній діяльності людини, предметний зміст якої (діяльності) як закон визначають потреби індивідів [5].

Зняття вказаної внутрішньої суперечності у практичній діяльності, зведення її до певної цілості, зазначав А. Ахієзер, вимагає спрямування людської енергії на одночасне перетворення об'єкта та зміну суб'єкта, завдяки чому потреби суб'єкта і предметні засоби їх задоволення стають сумісними, отожднюються [6].

Отже, у трудовій діяльності людини тут виявляються два різні моменти виявлення її активності: 1) перетворення *об'єкта*, 2) зміна самої людини як *суб'єкта* діяльності. При цьому в обох випадках ми маємо перед собою зв'язок типу «суб'єкт – об'єкт», у рамках якого суб'єкт у першому випадку *маніпулює* об'єктом, а у другому – керує собою як об'єктом. Терміни «маніпулювання» та «керівництво» виражають, з нашої точки зору, два ці моменти, вектори виявлення трудової активності людини.

У словниковій літературі слово «маніпуляція» (від фр. manipulation, від лат. manipulus – жменя, горсть, manus – рука) означає: 1) виконувана руками складна дія, що, звичайно, вимагає вправності, вміння тощо; 2) те саме, що махінація; шахрайство [7]. У словнику іноземних слів маніпуляція – це: 1) рухи руки чи обох рук для виконання певного завдання (напр., у роботі телеграфним ключем); 2) будь-яка складна дія; 3) переносно – шахрайська витівка [8].

Першим даним природою інструментом праці людини стала саме рука, без якої не обходиться ані практична, ані навіть теоретична діяльність, що потребує своєї об'єктивації (письмового фіксування суджень, графічного зображення, тощо). Фактично всі засоби матеріального і духовного виробництва людини пов'язані так чи інакше з використанням людської руки.

З іншого боку, позначення терміном «маніпулювання» зміни самої людини, як суб'єкта трудової діяльності, є не цілком коректним, хоча без зв'язку з рукою і тут не обійшлося, оскільки зі зміною за допомогою руки зовнішнього світу змінювалася (вдосконалювалася) і сама людська рука.

На нашу думку, для позначення другого вектора виявлення людської активності більше підходить термін «керування», що вказує, як і слово «маніпулювання», проте в іншому аспекті, на зв'язок із рукою виникаючих змін у суб'єкті в суб'єкт-об'єктному процесі.

Слово «керування» має значення: 1) спрямовувати діяльність, роботу кого-, чого-небудь; бути на чолі когось, чогось; керувати; 2) користуючись кермом та іншими регулятивними пристроями, спрямовувати рух, хід, роботу чого-небудь [9]. У даному разі термін «керування» (рос. «руководство») має значення пристосування суб'єкта при маніпулюванні зовнішнім предметом до об'єктивних законів останнього під тиском необхідності задоволення потреби, що виникла у суб'єкта, налаштування суб'єкта («водіння його за руку») на реалізацію цієї необхідності.

Тому у разі, коли говориться: «суб'єкт керується у своїй діяльності» (правосвідомістю, принципом, інтересом тощо), то фактично йдеться про підпорядкування суб'єкта – в якості об'єкта – його власній суб'єктності; йдеться про відповідність його діяльності певній цілі, тобто про його доцільну, цілеспрямовану активність.

Разом з тим, щоб бути дійсною працею, необхідна єдина цілісна діяльність, у якій протиріччя двох цих векторів активності суб'єкта виявляється знятим. А для цього *зняття протиріччя* має стати практичною ціллю, що скеровує практичну діяльність людей не на освоєння безпосередньо предметного світу та на задоволення потреби, що виникла у суб'єкта, а саме на зняття протиріччя між цими двома формами активності.

Такою особливою трудовою діяльністю, якою безпосередньо знімається внутрішнє протиріччя у практичній діяльності людини, і стає управління [10].

Зняття у практичній діяльності людини протиріччя між двома формами її активності – перетворенням об'єкта та зміненням людини як суб'єкта, між маніпулюванням і керуванням – здійснюється так, що вказані протилежності, переходячи одна в іншу, об'єднуються в управлінні в одне, у консолідовану єдину *дійсну* трудову діяльність.

Управління, як специфічна трудова діяльність, містить у собі, таким чином, маніпулювання та керування як свої власні моменти. Не випадково, тому, між цими трьома термінами в літературі фактично не проводиться відмінності, і складно визначити єдине значення для кожного з них. Навіть одному й тому ж термінові різні науки надають різних значень (термін «маніпуляція» в психології та соціології тощо).

Наступне. Доцільний характер управління, тобто відповідність його цілі, означає підпорядкування суб'єкта задоволенню його потреби, на що, власне, і спрямовується його діяльність. Для досягнення цього управління повинно здійснюватися відомим йому *необхідним способом*, з урахуванням конкретної потреби даного суб'єкта та існуючих умов управління об'єктом.

З цього випливає, що вказаний спосіб управління повинен існувати до того, як суб'єкт розпочинає маніпулювання об'єктом та до того, як він вступає у міжсуб'єктну комунікацію. Такий спосіб людина знаходить у *практиці*, яка методом спроб і помилок дає людству знання про необхідний спосіб дій, що склався у багатьох його практичних повтореннях у *правилі*, якому людина повинна слідувати у аналогічних ситуаціях. Суспільство надає утвореним у практичному маніпулюванні об'єктами чи у спілкуванні суб'єктів правилам значення *необхідних правил*, тобто наділяє фактичне правило суспільним статусом норми, з якою повинні рахуватися всі та якою зобов'язується керуватися кожний член суспільства. А разом з цим кожне нове покоління через його навчання правилам отримує знання про необхідний спосіб управління об'єктами та поведінки у міжсуб'єктних зв'язках.

Так, водій-початківець, до того як сідати за кермо автомобіля, здобуває знання правил дорожнього руху й технічної експлуатації машини, які стали обов'язковими правилами маніпулювання даним об'єктом. А коли, наприклад, справа стосується державного обліку автомобіля, здавання його в ремонт або його продажу, для вказаних ситуацій існують норми спілкування (норми адміністративного, цивільного законодавства тощо), з якими суб'єкт може ознайомитися і якими він зобов'язаний керуватися.

З цього випливає, що існування в суспільстві різного роду норм – це не випадкова вигадка людства, а об'єктивна необхідність, зумовлена потребою зняти протиріччя в трудовій діяльності людей за допомогою управління. Дане протиріччя, таким чином, знімається в управлінні завдяки *нормативності*, що являє собою органічний момент управління, необхідний атрибут, без якого уявити управління так само важко, як уявити гру на скрипці без смичка [11].

Зважаючи на це, всі існуючі в суспільстві норми можуть бути віднесені до одного з двох основних видів: технічні норми та соціальні норми (їх також називають етичними) [12].

Взагалі, різні автори проводять поділ норм на основі різних критеріїв. Проте найбільш переконливою та продуктивною у теоретичному відношенні нам видається точка зору, що виходить з двох орієнтацій активності суб'єкта, про які сказано вище.

Цей критерій поділу норм, на нашу думку, є критерієм більш загального рівня, тобто поділу самого управління на його *види*. Управління «обслуговує» предметну орієнтацію активності суб'єкта, спрямованої на об'єкт без людини, представляючи відтак «технічне управління», за якого волевиявлення індивіда виявляється способом реалізації влади людини над природою або влади над продуктами її праці та регулюється за допомогою технічних норм.

З іншого боку, управління «обслуговує» також спрямованість активності суб'єкта на регулювання взаємодій людей, на зняття протиріч у їхніх взаємних стосунках, виступає як спосіб реалізації влади людей над людьми, спосіб впливу суспільства (у ролі суб'єкта) на волевиявлення його членів в їхньому міжсуб'єктному спілкуванні. Цією управлінською діяльністю є «соціальне управління», об'єкт якого становить волевиявлення індивідів, що визначає мету, предмет, засоби та результат управління [13].

Технічне та соціальне управління, представляючи види управління як такого, у свою чергу поділяються на власні види. Загальним для видового поділу технічного та соціального управління критерієм виступає об'єкт управління. Якщо об'єкт належить до технічних або біологічних систем, ми маємо справу з технічним управлінням, яке поділяється на управління технічними системами (техносистемне, або «технологічне управління») та управління біологічними системами (біосистемне управління).

Соціальне управління, об'єкт якого становить волевиявлення індивідів, поділяється на види залежно від того, яким способом, або *методом* суб'єкт управління впливає на поведінку людей.

У літературі розглядаються різні методи управління, але, на нашу думку, найбільш обґрунтовано пов'язувати керівний вплив з такими аспектами об'єкта соціального управління, інакше кажучи, з тими «каналами» впливу, за допомогою яких здійснюється підпорядкування волі індивіда керівній дії на нього суб'єкта управління. Такими аспектами, або «каналами», є: 1) почуття, 2) свідомість (думки), 3) воля, 4) інтереси людини.

З цими аспектами ми пов'язуємо поділ предметно-методичної основи соціального управління на його види, критерієм яких є його основні методи: *психологічні, ідеологічні, адміністративні та економічні*. Зазначений комплекс методів є необхідною складовою соціального управління в усіх сферах життя суспільства і на всіх його рівнях.

Разом з тим, використання кожного методу змінюється залежно від специфіки сфери управління, рівня управління, цілей керуючого суб'єкта, а

також суспільних умов. На перший план виходить то один метод або набір методів, то інший, однак ефективність управління визначається комплексним характером використання всіх методів управління.

Таким чином, соціальне управління включає психологічне, ідеологічне, адміністративне та економічне управління – як його видові визначення. Кожен із цих видів соціального управління відрізняється від інших своїм змістом (особливим предметом, набором прийомів, засобів, дій тощо).

З точки зору *нормативності* управління особливий інтерес становлять адміністративні методи управління, тобто управління через вплив на волю індивіда, оскільки саме з ними пов'язана така властивість управління як його нормативність – технічна або соціальна, в залежності від поділу управління на технічне і соціальне управління.

Представлені вище визначення поняття управління, його видів і методів становлять необхідну основу, на якій, з нашої точки зору, може формуватися наукова теорія управління, особливо, теорія соціального управління.

Між тим, у сучасних підходах до розвитку теорії управління, на нашу думку, переважають кібернетичний і математичний напрями, відповідно до яких виникають численні «вузькі» підходи: комплексний, функціональний, системний, програмно-цільовий, ситуативний, адміністративний, кількісний, динамічний, інтеграційний, нормативний, маркетинговий та інші підходи. Ця обставина, з нашої точки зору, визначається значною мірою інтересами монополії управління економічними процесами, що обумовлені конкуренцією у виробництві та сфері збуту товарів.

За такою багатоаспектністю і багатоманітністю втрачається розуміння *загальних* начал, закономірностей управління, його *сутності* як специфічної діяльності. У «широких» підходах до поняття управління (математичних і кібернетичних) втрачаються *суттєві ознаки* даного поняття, якими слід вважати, з нашого погляду, 1) обов'язковість наявності *суб'єкта* управління, 2) *доцільний* характер діяльності в суб'єкт-об'єктному відношенні управління і 3) *нормативний* характер цієї діяльності. А це, в свою чергу, ускладнює розуміння конкретних видів управління, понять соціального управління, державного управління тощо.

Звідси проблеми з організацією влади, низька ефективність державного управління та недостатня дієвість права. У зв'язку з цим, Ю.С. Шемшученко нагадав слова Платона, який зазначав: «Я бачу близьку загибель тієї держави, де закон не має сили і перебуває під будь-чиєю владою». Автор констатує, що Конституція і закон в Україні втратили своє високе призначення в регулюванні суспільних відносин, захисті прав і свобод громадян. Парламент нерідко приймає закони на основі політичної доцільності, на місцях спостерігається вакханалія в організації державної влади й управління, кримінал набув значного поширення, мають місце тенденції сепаратизму тощо [14].

Неврахування значення *нормативності* для управління, як бачимо з цих висловлювань, обертається на практиці втратою такого необхідного ресурсу

управління суспільством, яким є *правова інформація*, як вид управлінської інформації, а з ним такого важеля державного управління, яким є право [15].

Нормативність управління стосується управління взагалі, а не лише соціального управління. Тому право є необхідним для здійснення не лише соціального управління, а й технічного управління, оскільки його так само здійснюють суб'єкти, а їх поведінка повинна регулюватися правом. Зокрема, право встановлює юридичну відповідальність за порушення технічних норм, і без такої відповідальності не існує технічного управління в суспільстві. Цього вимагають суспільна безпека, права усіх інших суб'єктів і т.д. Відомий усім приклад з правилами дорожнього руху є переконливим свідченням сказаного.

Висновки. 1. Відсутність переконливої загальної теорії управління, а з нею теорії соціального управління обумовлена складним багатоаспектним характером цього суспільного феномена. Через це існує велика кількість різних підходів до визначення загального поняття «управління», пропонуються і нові підходи.

2. Разом з тим, розвиток теорії управління у контексті математичних та кібернетичних начал призводить до надмірного розширення змісту поняття управління, за якого дане поняття позбавляється його сутнісних ознак та втрачає свою якісну визначеність.

3. Суттєвою ознакою поняття «управління» є обов'язкова пов'язаність його із *суб'єктом*, в контексті відношення «суб'єкт-об'єкт». Управління не існує без суб'єкта. Ще одна суттєва ознака управління – його цілеспрямований характер. Управління не може бути недоцільним. Нарешті, суттєвою ознакою управління є його нормативність. Без норм суб'єкт не спроможний доцільно здійснювати вплив на об'єкт управління.

4. Соціальне управління, що має справу з міжсуб'єктними відносинами, передбачає доцільний вплив суб'єкта управління на об'єкт у вигляді людської спільноти, а отже на поведінку суб'єктів цих відносин. Об'єктом цього впливу є почуття, свідомість, воля та інтереси людини, а відповідно до цього мають місце загальні методи соціального управління: психологічні, ідеологічні, адміністративні та економічні.

5. Управління, як інформаційний процес, в якому циркулюють різні види інформації, не може здійснюватися без нормативної інформації, яку містять у собі соціальні й технічні норми. Отже, правовою інформацією і правом, як нормативним регулятором суспільних відносин, опосередковуються процеси управління у будь-якій сфері, як соціального, так і технічного управління.

1. Вернадский В. И. О науке. Дубна, 1997. Т. 1. 2. Frederick Taylor. The Principles of Scientific Management. New York: Productivity Press, 2017. 3. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Курс лекций. М.: Юрид. лит., 1997. 4. Ющик А. И. Диалектика права. Киев: Ред. журн. «Право Украины»; Ін Юре, 2013. Кн. 1: Общее учение о праве (Критический анализ общеправовых понятий). Ч. I. 2013. 5. Ахиезер

А. С. Научно-техническая революция и некоторые социальные проблемы производства и управления. М.: 1974. 6. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. 7. Словник іншомовних слів за ред. О. С. Мельничука. 1-е видання. Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974. 8. Ющик О. О. Управлінське рішення: до визначення поняття та видів. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 3. 9. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права / Предисловие д-ра юрид. наук, проф. И. Ю. Козлихина. 2-е изд. СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. 10. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації: У 3 т. / за заг. ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка та акад. НАПрН України О.В.Скрипнюка / Т. 2 Доктринальний вимір галузевих засад функціонування громадянського суспільства в Україні. Київ:: Вид-во «Юридична думка», 2019. 11. Ющик О. Правова інформація: до характеристики класифікації / *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування*: матеріали Всеукр.наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 9 груд. 2022 р.). Дніпро: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2023.

References

1. Vernadskiy, V. I. (1997). O nauke. Dubna. Vol. 1. 2. Taylor, F. (2017). The principles of scientific management. New York: Productivity Press, p. 112. 3. Atamanchuk, G. V. (1997). Teoriya gosudarstvennogo upravleniya. Kurs lektsiy. M.: Yurid.lit. 4. Yushchik, A. I. (2013). Dialektika prava. Kyiv: Red. zhurn. «Pravo Ukrainy»; In Yure. Kn. 1: Obshchee uchenie o prave (Kriticheskiy analiz obshchepравovykh ponyatiy). Ch. I. 5. Akhiezer, A. S. (1974). Nauchno-tehnicheskaya revolyutsiya i nekotorye sotsial'nye problemy proizvodstva i upravleniya. 6. Slovník ukraínskoi movy: v 11 tt. / AN URSS. Institut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. (1970–1980). Kyiv: Naukova dumka. Vol. 4. 7. Slovník inshomovnykh sliv za red. O. S. Melnychuka. (1974). Kyiv: Holovna redaktsiya «Ukrainska radianska entsyklopediya» (URE). 8. Yushchik, O. O. (2023). Upravlinske rishennya: do vyznachennya ponyattya ta vidiv. Chasopis Kyivskogo universitetu prava. No. 3. 9. Korkunov, N. M. (2004). Lektsii po obshchey teorii prava. 2nd ed. / Predisl. d-ra yurid. nauk, prof. I. Yu. Kozlikhina. Saint Petersburg: Izdatelstvo «Yuridicheskoy tsentr Press». 10. Hromadians'ke suspil'stvo v Ukraini: suchasnyi stan, vyklyky, stratehiya modernizatsii: U 3 t. / za zah. red. akad. NAN Ukrainy Iu.S. Shemshuchenka ta akad. NAPrN Ukrainy O.V.Skrypniuka / T.2 Doktrynal'nyi vymir haluzevykh zasad funktsionuvannya hromadians'koho suspil'stva v Ukraini. (2019). 11. Yushchik, O. (2023). Pravova informatsiia: do kharakterystyky klasyfikatsii. *Aktual'ni problemy derzhavotvorennia, pravotvorennia ta pravozastosuvannia*: Materialy Vseukr. nauk.-prakt. seminaru. (2022).

Yushchik Oleksii. Normativity in management, its types and methods (general approaches to definition)

The article provides a comprehensive analysis of the concept and types of management. Emphasis is placed on the lack of a unified theory of management, the problem of defining a general concept, and the unity of views on the nature of the very concept of management. The broadest control is considered by cybernetics, which highlights the most general (universal) properties of relationships and interactions in mechanical, biological, and social systems.

Different interpretations of management in relation to nature, technology and society are considered. The role of management as an activity aimed at achieving goals through the interaction of subject and object is emphasized. Emphasis is placed on the

role of normativity in management, its impact on decision-making processes and ensuring effective interaction between the subject and the object of management.

The author defines management as a special activity that directly removes internal contradictions in a person's practical activity.

Criteria for dividing management into types are proposed. These types are technical, biological and social management. A necessary attribute of management is its normativity, and depending on the type of management, the types of norms are determined: technical and social norms based on the criterion of the difference between the two orientations of the subject of management - on the subject and the object of management.

Criteria for finding out management methods are also defined. In social management, such a criterion is the channels of influence of management on people's behavior: feelings, consciousness, will, interests of a person. According to these criteria, methods of social management are determined – psychological, ideological, administrative and economic methods.

The importance of a comprehensive approach to the use of various management methods in their organic complementarity is emphasized.

In modern approaches to the development of management theory, cybernetic and mathematical directions predominate, giving rise to various specialized methodologies. This occurs against the backdrop of efforts for effective economic process management in the context of stiff competition. However, due to this specialization, management theory is losing connection with its fundamental principles and essence, complicating the understanding of general management concepts. Particularly, important aspects of management include the presence of a management subject, the purposefulness of activity, and its normative character, which are often overlooked. Insufficient attention to these aspects leads to problems in the organization of authority and the efficiency of public administration. Ignoring normativity in management results in the loss of legal information as a critical resource for effective societal governance. Normativity is important not only for social management but also for technical management, as both types of governance require the regulation of subjects' behavior through law.

Key words: management, types of management, management methods, social management, normative management, legal information.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-395-403

УДК 342.7

Т. А. КОСТЕЦЬКА,
кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-3841-4925

КАТЕГОРІЯ «ЕЛЕКТРОННИЙ ПАРЛАМЕНТ»: ПИТАННЯ ПРО ІНТЕРПРЕТАЦІЮ ПОНЯТТЯ

У статті розглянуто сучасні підходи щодо інтерпретування е-парламенту у міжнародній практиці та вітчизняній науковій літературі. Звертається увага, що, незважаючи на широке використання терміна у спеціальній літературі, конституційно-правова наука не містить його загальноприйнятого поняття як юридичної категорії. Відсутній уніфікований підхід до розуміння сутності, змісту е-парламенту. На основі узагальнення наукових позицій визначається напрям щодо дослідження цієї категорії. Здійснена спроба авторського визначення та виявлення її ознак. Йдеться про широкий і вузький підхід до розуміння досліджуваного феномену. Наголошується на значущості окресленої проблематики насамперед у контексті формування концепту е-парламентаризму, оновлення теоретичних засад українського парламентаризму загалом, модернізації докри-ни конституціоналізму.

Ключові слова: е-демократія, цифровізація, інформаційно-комунікаційні технології, конституціоналізм, парламентаризм, е-парламентаризм, е-парламент.

Kostetska Tetyana. Category of electronic parliament: interpretive questions of the concept

Modern approaches to the interpretation of e-parliament in international practice and domestic scientific literature are considered. Attention is drawn to the fact that, despite the rather widespread use of the term in special literature, constitutional and legal science does not contain its generally accepted concept as a legal category. There is also no unified approach to understanding the essence and content of the e-parliament. Based on the generalization of scientific positions, the research direction of the named category is determined. An attempt was made to author's definition and identification of its features. It is about a broad and narrow approach to understanding the studied phenomenon. The importance of the outlined problems is emphasized primarily in the context of the formation of the concept of e-parliamentarism, updating the theoretical foundations of Ukrainian parliamentarism in general, modernization of constitutionalism.

Key words: e-democracy, digital, information communication technologies, constitutionalism, parliamentarism, e-parliamentarism, e-parliament.

* Kostetska Tetyana, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Docent